

Homo cantor

2015-ci il fevral ayının 15-də Milanın məşhur La Skala teatrında Cuzeppe Verdinin "Aida" operasının yeni quruluşda ilk tamaşası göstərildi. Dünyanın musiqi dairələrində böyük əks-səda doğuran bu tamaşanın yaradıcıları sırasında teatr sənətinin canlı əfsanəsi rejissor Peter Ştayn, məşhur dirijor Zubin Meta, opera ulduzları Klavi Lyuis, Françesko Santori, Anita Raçvelişiqli, Karlo Kolombara var idi. Teatrın afişasında gənc istedadlı həmvətənimiz Azər Rzazadənin adını oxuyub böyük qürur hissi yaşadıq. Azərbaycanlı vokalçının ulduzlardan ibarət beynəlmiləl yaradıcılıq qrupunun tərkibində dünyanın bir nömrəli opera teatrı kimi nüfuz qazanmış La Skala səhnəsinə çıxması musiqi mədəniyyətimizin tarixində olduqca əlamətdar bir hadisədir.

Azər Rzazadənin adı Bakı sənət-sevərlərinə artıq bir neçə ildir ki, tanışdır. Azər gənc olmasın baxmayaraq, iki vokal yarışmasının - Bülbülün və M.Maçomayevin adlarını daşıyan beynəlxalq müsabiqələrin laureatıdır. O, Azərbaycan Opera və Balet teatrının səhnəsində dəfələrlə ən müxtəlif partiyalarda çıxış edib. Müğənninin F.Əmirovun "Sevil", S.Raxmanovun "Aleko", Q.Donisetinin "Məhəbbət sərbəti" operalarında yaratdığı bir-birindən tam fərqli obrazlar onun potensialının genişliyini göstərir.

A.Rzazadə Heydər Əliyev Fondunun, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin xətti ilə keçirilən neçə-neçə mədəni tədbirdə, Avstriya, Fransa, İtaliya, Böyük Britaniya, Türkiyə, Rusiya, Yunanistan, Çexiya, Slovakiya, Xorvatiya və s. ölkələrdə uğurla çıxış edib, bir sıra irimiqyaslı beynəlxalq musiqi tədbirlərinin, məsələn, V və VI Beynəlxalq Qəbələ festivallarının iştirakçısı olub. Azər 2014-cü ilin sentyabrında bir qrup Azərbaycan sənətçisi ilə bərabər "İpək yolundan musiqi yolu ilə" layihəsi çərçivəsində Arena di Verona -

dünya şöhrətli musiqi meydançasında musiqimizi təmsil etmək səadətini nəsib olub. Bu qədim amfiteatrda sənət nəhəngləri tərəfindən reallaşdırılan müxtəlif operaların televiziya translyasiyalarına heyrət və həsədlə tamaşa edərkən heç təəvvür edə bilməzdik ki, nə vaxtsa burada Azərbaycan musiqisi də səslənəcək. Azərin "Orchestra Italiana del Cinema" kollektivinin müşayiəti ilə (dirijor Yalqın Adıgözəlov) məharətlə oxuduğu Avropa və Azərbaycan musiqisindən parçalar, xüsusən də Balasın ariyası, həmin fantastik gecənin emo-

A.Rzazadənin musiqi aləminə gəlişi müəyyən mənada təsadüfi olub. Bir sıra film qələmənləri kimi - M.Lantsa, S.Lemeşev, R.Behbudovun kino personajları yada düşür - o da əvvəl-əvvəl başqa bir sahəyə üz tutur, eyni zamanda idmanla kifayət qədər ciddi məşğul olaraq hətta 2006-cı ildə Afinada keçirilən kikkboxinq üzrə dünya çempionatında qalibiyyət qazanır. Amma oxumaq, musiqi ilə məşğul olmaq həvəsi, ailənin sənətə məhəbbət aşılannmış atmosferinin təsiri, ən başlıcası, şəxsi istedad müəyyən məqamda gəncin həyat vektorunu dəyişir. Axı, Azər tanınmış müğənni, vaxtilə Xan Şuşinski və Hacıbaba Hüseynovun tələbəsi olmuş, el havalarının, bəstəkar mahnılarının mahir ifaçısı xalq artisti Zaur Rzayevin oğludur. Təbiətin övladlara münasibətdə səxavətsizliyi barədə məşhur zərbi-məsəli təkzib edərək, Azər ailə ənənəsini bir qədər başqa məcrada - klassik vokal məcrasında nəzərəcarpan uğurla davam etdirməkdədir.

Azər əvvəlcə Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının hazırlıq şöbəsində təhsil almağa başlayır. Burada ona qayğı ilə yanaşmış müəllimi professor Hüseyn Əliyevi xüsusi minnətdarlıqla xatırlayan Azər məhz bu mütəxəssisin onu Bülbül adına V Beynəlxalq Müsabiqəyə (2010-cu il) hazırladığını vurğulayır. Sonra Azər bir müddət İtaliyanın Ozimo şəhərində İncəsənət Akademiyasında təhsil alır, müxtəlif ölkələrdə keçirilən ustad dərslərində iştirak etmək imkanını qaçırmamağa çalışır.

Azər haqqında şəxsi təəssüratlarını da bölüşmək istərdim. Onu ilk dəfə Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının 90 illiyinə həsr olunmuş yubiley konsertində eşitdim. O zaman bu gəncin Çileanın "L'Arlesiana" operasından dramatik səpkilə, böyük ehtirasla oxuduğu Federikonun ələsi, səsinin möhtəşəmliyi, dərinliyi, qeyri-adi cazibəsi və ifadə qüvvəsi hamını valeh etmişdi. Sonra mən Azərlə müxtəlif müştərək tədbirlərdə - Milli İncəsənət Muzeyində, Üns Yaradıcılıq Səhnəsində görüşüb, sıx təmasda oldum. Klassik opera ariyalarını gözəl ifa etməsi ilə yanaşı, onun Azərbaycan musiqisini dərinləndirən, Zənniməç, nadir milli musiqi duyuru

Dünya şöhrətli dirijor Zubin Meta ilə

Azər Rzazadə La Skala səhnəsində

mu ona atasından ötürülmüş çox qiymətli bir bəxşsidir. Açıqımı deyək ki, həm opera klassikası, həm milli musiqi repertuarında eyni dərəcədə inandırıcı olmaq heç də hər vokalçıya müyəsər olmur. Yadımdadır, muzeydəki konsertdə Azər "Böyük dayaq" filmindən F.Əmirovun "Gecə keçir" mahnısını öz əzəmətli səsinə cilovlayıb, elə bir səmimi intonasiya ilə, son dərcə duyğulu, yeri gələndə milli naxışlar vuraraq oxudu ki, bütün dinləyicilər kimi mən də kövrəldim. Onun səsinə nə qədər istilik, doğmaliq, məlahət var idi! Azərin hər bir çıxışa məsuliyyətlə yanaşması, şəxsi intizamı da diqqətimdən yayınmadı. Onu da deyim ki, müğənni bir qayda olaraq pianocu dostu, hal-hazırda Avstriyanın Haydn adına Konservatoriyasında təhsilini davam etdirən beynəlxalq müsabiqələr laureatı Müsfiq Quliyevlə çıxış edir. Azər xatırlayır

ki, Müsfiqin çalğısını BMA konsertlərindən birində eşidib bəyənilib, onunla tanış olub, həmin tanışlıq möhkəm dostluq tellərinin yaranmasına gətirib çıxarıb. Bu ilk gəncin yaradıcılıq ittifaqının uğuru onların musiqi zövqünün, sənətə ciddi münasibətinin ümumiliyindən irəli gəlir.

Sonuncu Qəbələ festivalında duetini təqdim etdiyi Avropa, Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərindən ibarət al-əlvan musiqi çəlgini dinləyərkən, təfsirlərin ayrt-ayrt məziyyətləri ilə yanaşı, Üzeyir Hacıbəylinin ilk baxışda sadə görünən, lakin bir çox ifaçı üçün ciddi problemlər yaradan romans-qəzəllərinin - burada istənilən izafi emosiya "xaric not" təsiri bağışlayaraq obrazı məlhəvədə bilər - məxsusi ifasını xüsusən bir məmnunluqla özüm üçün qeyd etdim. Düşünürəm ki, Avropa vokal ifaçılığı texnikasına yiyələ-

nib, eyni zamanda milli musiqiyə xas intonasıya özəlliklərinə hassas münasibət sərgiləməklə Azər həm də Bülbül, Rəşid Behbudov kimi sənətkarlarımızın qiymətli ənənələrini yeni mərhələdə davam etdir-mək iqtidarındadır.

Azərin tərcümeyi-halında daha bir dönüş 2014-cü ildə baş verdi. O, 500 nəfərin qatıldığı müsabiqə dirlmələri uğurla keçərək, La Skala Akademiyasında (Academia Teatro alla Scala) oxumaq haqqı qazanmış 4 xoşbəxtəndən biri (qalan 3 gənç İtaliya, Norveç və Yaponiyani təmsil edir) oldu. Xüsusi vurğulayaraq ki, Azər Rzazadə musiqi, vokal sənətinin Okfordu adlandırıla bilən bu Akademiyanın tələbəsi olmaq şərafinə nail olmuş ilk azərbaycanlıdır. Dünya opera sənətinin mərkəzində böyük ustadlarla daimi ünsiyyətdə olmaq, onların vokal sənətinin sirlərini əxz etmək – bundan da böyük səadət olarmı?

Renato Bruson, Luçana Serra, Luçana D'Intino kimi opera sənətkarlarının ustad dərslərində iştirak etmək, günbəgün onların tövsiyələrindən bəhrələnmək, mənim sədiklərimni dərhal səhnədə sınaqdan keçirmək imkanı unikal, əvəzolunmaz bir təcrübədir. Üstəlik burada xarici dilləri – ingilis, fransız, alman və əlbəttə ki, İtalyan dilini də mükəmməl öyrənmək şansı var. Ən gənç çeşiddə İtalyan opera repertuarını mənim səməyini, İtalyan dilinə tam yiyələnməyini bu sənətdə zirvələr fəth etmək istəyən ifaçı üçün zəruriliyini isə növbəti dəfə vurğulamağa ehtiyac yoxdur.

Təhsil aldığı qısa müddət ərzində həm yerlimiz La Skala Akademiyasının bir sıra layihələrinə cəlb olunub. Məsələn, o, Akademiya kollektivinin tamaşaya hazırladığı və Oman şəhərinin dəbdəbəli Kral Opera

Teatrının (Royal Opera House Muscat) səhnəsində gerçəkləşdirdiyi "Falstaf" operasında doktor Kayus adlı məzhəkəli personajın obrazını yaradıb. Şekspirin motivləri əsasında bəstələnen, Verdinin davamlı yaradıcılıq yoluna yekun vuran bu komik operada çıxışını Azər Rzazadə xoş duyğularla xatırlayır. Akademiya direktorunun onun İtalyanacasının, demək olar ki, qüsursuzluğu barədə qeydini ən ali kompliment kimi qəbul edir. (İlk baxışda o qədər də önəmli olmayan dil problemi, əslində, müğənnilərimizə müxtəlif vokal yarınmalarında yüksək nəticələr əldə etməkdə böyük bir maneəyə çevrilir. Məsələn, 2006-cı ildə Y.Obrastsovanni beynəlxalq müsabiqəsində kifayət qədər yaxşı səviyyədə çıxış edən, lakin finalçılar sırasına çıxmayan Azərbaycan iştirakçılarının ünvanına söylənilən başlıca irad elə tələffüzlə bağlı idi...)

Dərhal sonra gənç vokalçıya Verdinin şah əsərlərindən sayılan "Aida" da qasid partiyasında çıxış etmək nasib olmuşdur. Operanın yeni quruluşunda rol almaq üçün Azər onlarla namizədin qatıldığı çox ciddi seçimdən keçməli olub. Bu önəmli hadisədən söz düşərkən, Azər deyir ki, "Mən heç xəyalıma gətirə bilməzdim ki, vaxt yetəcək və mən dirijorluq sənətinin "son mogikani" adlandırılan böyük sənətkar Zubin Meta ilə işləmək imkanı əldə edəəcəyəm..."

İtalyan opera sənətinin dahisi Verdiyə, onun şah əsəri "Aida"ya bəstəkarın vələ-nisqə xüsusi sevgi, ehtiram və bir qədər qısqanç münasibət var. "Aida" La Skala teatrında dəfələrlə səhnələşdirilib. "Mezozo" kanalının seyrçiləri yəqin ki, operanın məşhur F.Dzefirelli tərəfindən hazırla-

nan, zahiri təmtəragli, kütləvi səhnələrinin möhtəşəmliyi, kostyum və dekorativlik parıllaqlığı ilə seçilən quruluşuna baxıblar. Qədim Yunan faciələrinin, Şekspir, Çexov pyeslərinin mahir təsiri kimi tarıtan novator rejissor Peter Ştayn başqa bir yol seçib, ekzotikadan uzaqlaşaraq diqqətini sevgi dramına, insan hissələrinin nüf-kün qədər dolğun təəssümünə yönəldib. Səhnə tərtibatı (F.Vequerbauer) minimalist səpkidə həll olunub, kostyumlar (N.Çekki) isə elmi-fantastik əsərlərin qəhrəmanlarının geyimlərini xatırladır. Azər Z.Meta və P.Ştaynın yüksək sənətkarlığı ilə yanaşı sadəliyi və ifa etdiyi rolun böyük-kiçikliyindən aslı olmayaraq hər bir kəsə ehtiram dolu münasibətini də vurğulayır. İlk tamaşaların birindən sonra Z.Meta'nın Azərə yaxınlaşdı onu uğurlu çıxışı münasibətli təbrik etməsi isə, əlbəttə, gənç ifaçı üçün son dərəcə əhəmiyyətli bir hadisədir.

Azər Akademiya tələbələrini konsertində çıxışını da məmnuniyyətlə xatırlayır. Bu konsert ona K.Bergqontsi, M.Kaballe, R.Skotto, X. Karrera, neçə-neçə başqa görkəmli vokalçı ilə əməkdaşlıq etmiş konsertmeyster Vinçentso Skalera ilə unudulmaz görüş imkanı bəxş etmişdi. Ən maraqlısı odur ki, bir neçə gün bu musiqiçi ilə birgə çalışın Azər onun şən-şöhrəti barədə bilavasitə konsert öncəsi məlumatlanaraq istər-istəməz həyacan keçirməyə başlayıb. Emosional gərginliyə baxmayaraq, onun öz tərəf-müqabilə K.İsotton ilə təqdim etdiyi Puççininin "Toska" operasından dueti auditoriya rəğbətə qarşılayıb.

Yeri gəlmişkən, La Skala auditoriyasının çox tələbkar və həttə, amansız olduğu nu nəzərə çatdırmaq vacibdir. Teatrın izləyiciləri bəyənəmədikləri ifaçıya münasibəti

dan səsləndirirlər. Odur ki, burada heç də hər kəsə auditoriyanın ürəyini fəth etmək nasib olmur. Azər söyləyir ki, elə "Aida"nın premyerasında əsində problem yaranmış yaşlı vokalçıya belə bir münasibətin şahidi olub, doğrusu, bir qədər təəccüblənib və sarsılıb.

Ustad dərslərində səmərəli çalışmalar, yeni opera partiyalarının müfəssəl təhlili və öyrənilməsi, dillərin mənim sənilməsi ilə yanaşı, Azər daha bir maraqlı layihədə iştirak etməyə hazırlaşır. Bu, çox müvəfəq və mütəhərrik müasir bəstəkar Corcio Battistellinin Albert Qorun "Inconvenient Truth" əsəri əsasında bəstələdiyi "CO2" operasıdır. Vaxtilə A.Qorun (xatırladım ki, Qor ABŞ-in keçmiş vitse-prezidentidir, Nobel Sülh Mükafatına layiq görülmüş) qlobal istiləşmə kimi mühüm problemə həsr olunmuş əsəri əsasında D.Quqenhamyın çəkdiyi sənədli film Oskar mükafatına layiq görülmüş (2007). Məncə, planetimizin taleyinə görə təşviş hissi aşılınmış, onu qorumağın labüddüğü ideyasını boyan edən, ənənəvi opera repertuarından çox fərqli bu musiqili tamaşada iştirak etmək Azər üçün son dərəcə maraqlı olacaq, ona yeni parlaq, təkrarsız emosional yaşadacaq.

A.Rzazadə La Skala Akademiyasında təhsilinin başa çatmaqda olan bir ilini necə dəyərləndirir?

– Burada müxtəlif opera partiyalarını təhlil etməyə qoşur, onları müfəssəl əxz etməyə say göstəririk – özü də opera sənətinin önəmli simaları – vokalçılar, pianoçu-konsertmeysterlər, rejissorlarla sıx təmasda. Opera məbədi – La Scalada sərgilənən tamaşaları seyr edib dirləmək, teatrdə məşq prosesini bilavasitə müşahidə etmək, vokal ulduzları ilə ünsiyyətdə olmaq imkanının vacibliyi haqqında artıq nəse deməyə ehtiyac yoxdur. Çoxlu dost qazanmışam. "Aida" tamaşasında səhnəni bölüşdürdüyüm artistlərlə, məsələn, Amneris obrazının yaradıcısı parlaq Anita Raçvelişvili ilə səmərəli və səmimi ünsiyyətimə məmnunluqla xatırlayıram.

Məhz Milanda mən Bel Canto klassik məktəbinin nə olduğunu dərk etdim. Hər məşğələdən sonra müəyyən irəliləyiş, get-gedə daxilən səbəstləşdiyimi hiss edir, sanki öz təbiətim daha dərindən dərk edirəm. Ən əsas qənaətim isə budur:

"Aida"da tamaşasında Qasid rolunda

güclü, təbiətən gözəl səs böyük səhnəyə çıxmaq, ciddi partiyalar yaratmaq üçün əslə kifayət deyil. Səsdən əlavə, onu idarə etmək məharəti, inandırıcı obraz yaratmaq iqtidar tələb olunur. Bax, bu baxımdan La Skala Akademiyasının gənç vokalçılara göstərdiyi yardım əvəzsizdir.

Azərin bu sözləri operanın sənməz ulduzu Mirella Freninin fikri ilə səsləşir: "Ancaq müğənni yox, artist (kursiv mənimdir – Z.D.) olmaq gərəkdir. Əgər siz musiqidə təəssüm olunan hiss-həyəcani qədər ifadə etməyə qadirsinizsə, onda səs də öz yerini tutacaq və musiqiyə, obrazın mümkün qədər dolğun açılışına xidmət edəcəkdir... Texniki cəhətdən dəqiq, emosional cəhətdən inandırıcı olmaq gərəkdir".

Azər tamaşaların ərsəyə gətirilməsində hər dəfə özünü göstərən ciddiyyət və yüksək peşəkarlıqdan (quruluşun bütün komponentləri eyni dərəcədə vacibdir), həmçinin publikanın yüksək səviyyəsindən heyətləndiyini söyləyir. Ən güclü musiqi təəssüratları sırasında aktyorluq istedadı ilə seçilən məşhur bas-bariton B.Terfelin solo konsertini qeyd edir. "Boş vaxt tapan kimi P.Dominqo, R.Bruson, L.D'Intino nu dirləməyə üstünlük verirəm: onların sənətindən xüsusi həzz alıram" – deyir.

Hazırda Azərbaycanın gənç musiqiçilərinin dünyanın ən məşhur təhsil ocaqlarında oxumaq, təkmilləşmək üçün çox geniş imkanları var. Bu yöndə onla-

ra yardımçı olan Heydər Əliyev Fondunun rolunu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Ümumiyyətlə, təhsil məsələlərində Azərbaycan dövlətinin siyasətində prioritet istiqamətlərdəndir. Gənç istedadlar dünyanın aparıcı akademiyaları, konservatoriyalarında sənətinə təkmilləşdirir, əsil peşəkar kimi püxtələşərək sonradan Azərbaycanı çox geniş miqyasda tanıtdırmaq missiyasını həyata keçirirlər. Həmin istedadlar sırasından ən məşhur dünya səhnələrində çıxış edən Dinara Əliyeva, Yusif Eyyazov, Elçin Əzizov, Əvəz Ələkbərov, Cavid Səmədov, İlham Nəzərov və başqaları da vardır.

Azər Rzazadə Vətənimizi İtaliyada, ümumiyyətlə, xaricdə təmsil etməyin məsuliyyətini çox yaxşı dərk edir, yeri düşdükcə mədəniyyətimiz, bəstəkarlarımız, hətta mətbəximiz barədə Azərbaycan haqqında informasiyası məhdud olan tələbə dostlarını, həmkarlarını məlumatlandırmağa çalışır.

Hələ bir neçə il əvvəl Azər sosial şəbəkələrdən birində La Skala teatrının əsrarəngiz binasının fotosunu paylaşdı, həmin əfsanəvi səhnəyə çıxmaq iddiasında olduğunu bəyan etmişdi. İndi bu cəsarətli zəvə gerçəkləşməkdədir. Oxumaq Azər Rzazadə üçün su, hava qədər zəruridir. Homo cantor – oxuyan adam – onu qısaca belə səciyələndirmək olar...

Zümrüd DADAŞZADƏ,
Əməkdar incəsənət xadimi

P.S. Jurnal artıq çapa hazırladığı zaman biz dünyə opera səhnəsinin yeni heyranedicilərdən ulduzu Anita Raçvelişvildən məktub aldığımız. Həmin məktubda Anita hörmət bəslədiyi sevimli həmkarın Azərbaycan daim öz sənətində irəliləyən gələcəkdə bu ağıllı, maraqlı vokalçı ilə böyük səhnələri bölüşmək arzusunun bildirir...